

Les visions subjectives

Noms i etiquetes

Imatges

Àrees

Perspectiva

6. Les visions subjectives

6.1. Noms i etiquetes

Fun with place-names

En la seva edició del 14 al 20 d'abril de 2012 el setmanari *The Economist* mostrava en portada un mapa d'Escòcia per il·lustrar el preu que tindria una eventual independència del país.

El mapa no destacaria si no fos perquè els noms dels principals elements geogràfics havien estat re-etiquetats per mostrar un futur de misèria (*impecunious future*). Així, es podien llegir noms com Edinborrow, Glasgone o Donedee.

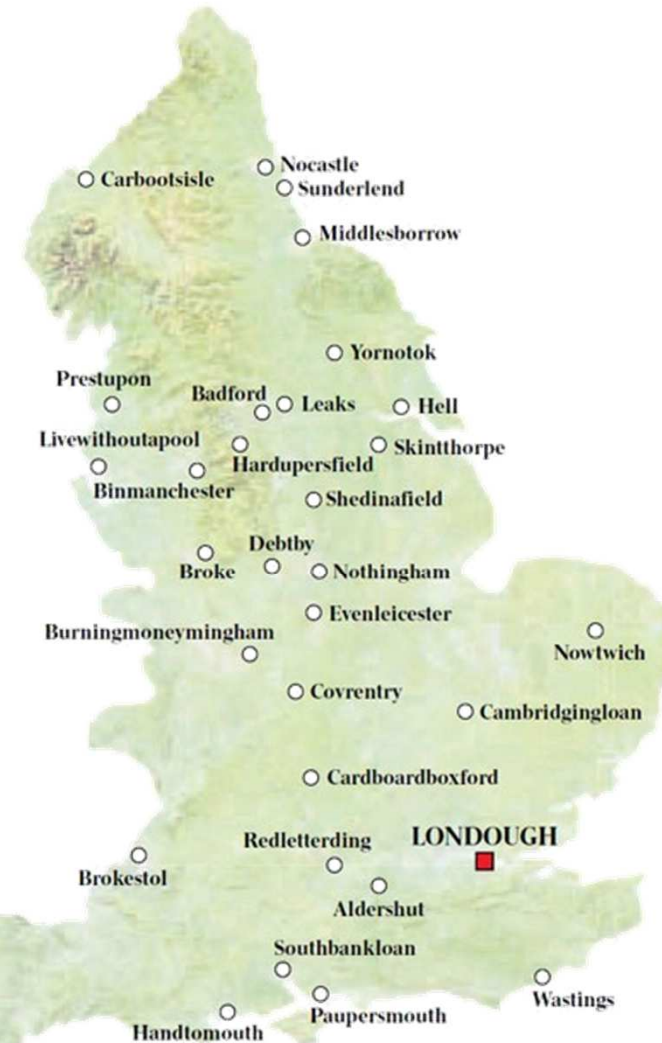
Com reconeixia el propi setmanari dies més tard en la seva edició electrònica, la imatge va provocar un encès debat, el qual va haver de ser justificat tot argumentant que la sàtira de tota mena sempre havia fet servir, entre molts altres recursos, els mapes.

Com a prova (i potser com a compensació), el mateix article publicava una imatge d'[Hugo Rifkind](#), un periodista de *The Times*, on es mostrava un mapa d'Anglaterra amb els noms de les principals ciutats en una hipotètica situació en què el conjunt del país no comptés amb la riquesa que es concentra a Londres.

A banda del nivell d'hilaritat (o no) que pugui provocar aquest recurs, és evident que una senzilla alteració dels noms amb què s'etiqueten els elements cartografiats té uns efectes contundents sobre la seva percepció. Més encara quan aquesta alteració és intencionada.

The Economist

The Times

6. Les visions subjectives

6.1. Noms i etiquetes

Darrere el pseudònim *Alphadesigner* s'amaga el búlgar [Yanko Tsvetkov](#), que es defineix a ell mateix com a dissenyador gràfic freelance i artista visual.

En aquestes imatges [Tsvetkov](#) re-etiqueta en clau de paròdia els mapes de diversos països, continents o de tot el món en base a suposades visions des d'algun col·lectiu o nacionalitat.

Les imatges resultants no són més que una caracterització tòpica dels diversos països o regions, però poden ajudar a entendre millor no tant aquestes àrees representades com la visió que se'n té des de fora.

THE WORLD ACCORDING TO AMERICANS

designed by alphadesigner.com
2010 edition

6. Les visions subjectives

6.1. Noms i etiquetes

Mapa d'autònims

Totalment oposats als mapes etiquetats des d'una sola òptica són els mapes d'endònims o autònims, és a dir, els noms que la gent d'un lloc utilitza per designar-lo.

Tal és el cas dels mapes elaborats per *EndonymMap*, on es fan servir fins i tot idiomes amb alfabetos diferents. Cada Estat s'ha representat amb el seu idioma oficial, i en el cas que tingui més d'un, en el més utilitzat. El català és present al Principat d'Andorra.

Conèixer la manera en què un lloc es denomina a ell mateix contribueix també a entendre les seves característiques.

EndonymMap

D'altra banda, mapes com els reproduïts al *Atlas de los Nombres Verdaderos* mostren els arrels etimològiques o els significats originals de 1.500 ciutats, països, rius, oceans i serralades.

Atlas de los Nombres Verdaderos

6. Les visions subjectives

6.2. Imatges

Wikimedia via BibliOdyssey

**Geography
 Bewitched or, a
 Droll Caricature
 Map of England and
 Wales**

Wikimedia via BibliOdyssey

**Geography Bewitched
 or, a Droll Caricature
 Map of Scotland**

Les dues imatges corresponen a les “Geografies embruixades o divertida caricatura” dels mapes d’Anglaterra i Gal·les i d’Escòcia respectivament elaborats per [Robert Dighton](#) i publicats a Londres per Bowles & Carver l’any 1793.

A banda de la curiosa biografia de l’autor (al final de la seva vida va obrir una botiga a Charing Cross on venia les seves creacions... i d’altres que ell mateix havia robat prèviament del Museu Britànic el qual, d’altra banda, allotja en l’actualitat les seves obres), les imatges destaquen per ser de les primeres en incorporar elements satírics en els mapes o, dit de manera més exacta, per servir-se dels mapes per elaborar la sàtira. La fórmula, com es veurà, serà molt utilitzada durant el segle i mig següent i és una clara mostra de la utilització dels mitjans cartogràfics per donar una visió subjectiva d’un determinat territori.

6. Les visions subjectives

6.2. Imatges

Nouvelle Carte D'Europe Dressée Pour 1870

NOUVELLE CARTE D'EUROPE DRESSÉE POUR 1870

L'ANGLAIS, isolé, isolé, porte de rage et en colère propre l'IRLANDE qu'elle tient en laisse. L'ESPAGNE ferme, appuyée sur le PORTUGAL, qui avance) une main sur le ROYAUME d'ESPAGNE. L'ITALIE, assis, est à Rome. - Rio-Rio les pieds de la. Le CORSE et la SARDAIGNE... un vrai Garibaldi qui est du tout. Le DANEMARK, qui a perdu ses jantes dans le ESCANDON, espère les reprendre. Le TURQUIN d'EUROPE halle et s'écroule. Le TURQUIN d'ASIE seure le front de ses musulmans. Le Siam fait des bruits de postiche. Et la RUSSIE rassemblée à un croquis qui voudrait remplir sa botte.

Raremaps

Entre la immensa quantitat de mapes satírics que es van produir al llarg del segle XIX i principis del XX, un dels més populars és el realitzat per [Paul Hadol](#) l'any 1870. A la *Nouvelle Carte D'Europe Dressée Pour 1870* cada país europeu es caricaturitzat amb una persona o un animal. El mapa és un testimoni de les tensions existents en l'Europa d'aquell moment i que acabarien esclatant amb la guerra franco-prusiana el juliol d'aquell mateix 1870.

La caracterització dels països que acabaran sent protagonistes de la contesa és clarament il·lustrativa de la seva situació i del seu paper en aquell moment. Però és igualment interessant observar la representació de països com Espanya o Turquia, indiferents a la situació continental i fumant tranquil·lament, alienes a la realitat que s'acostava.

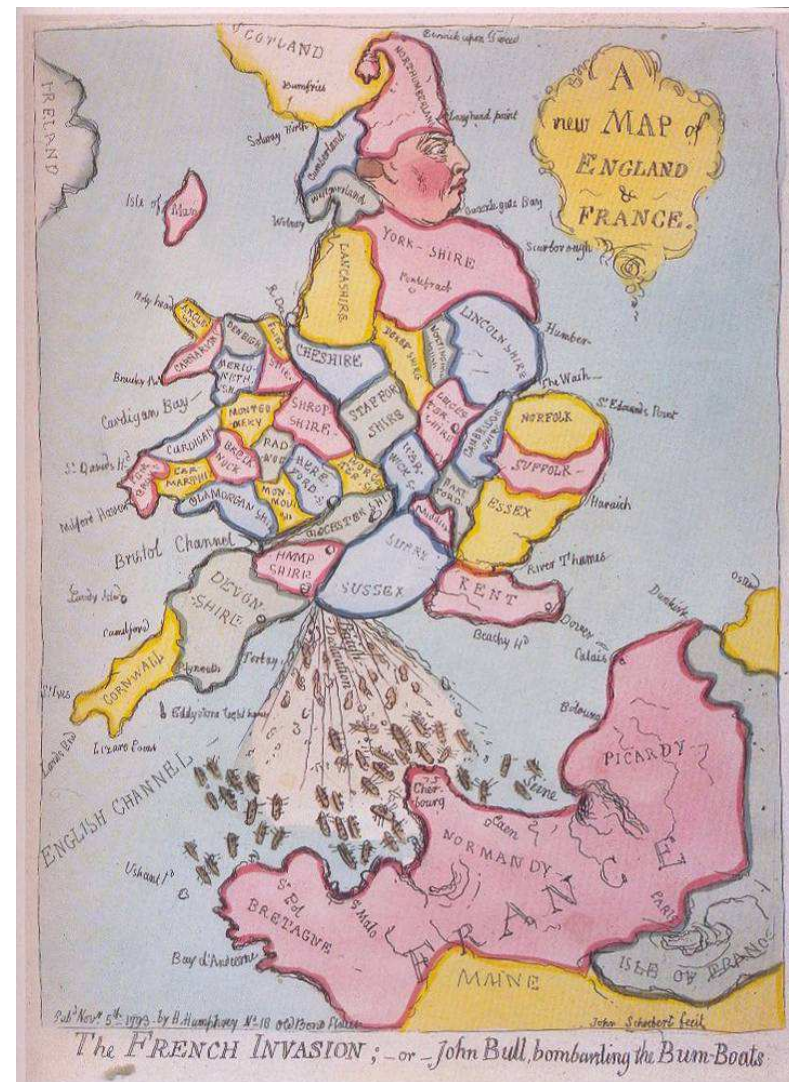
El mapa va ser editat igualment en anglès (del que es reproduïx una còpia en petit), alemany i holandès.

Wikimedia

A New Map of England and France. The French Invasion; or John Bull Bomarding the Bum Boats

BibliOdssey

A New Map of England and France. The French Invasion; or John Bull Bomarding the Bum Boats és un exemple pioner de cartografia satírica (i en aquest cas, també escatològica).

Es tracta d'un gravat de [James Gillray](#) publicat a Londres per Hannah Humphrey l'any 1793. Al mapa, Anglaterra i Gal·les són representades pel cos de George III (John Bull) que deixa anar els seus excrements sobre França. El mapa mostra el temor anglès davant una eventual invasió francesa, que en aquell moment vivia els moments més intensos d'exaltació revolucionària.

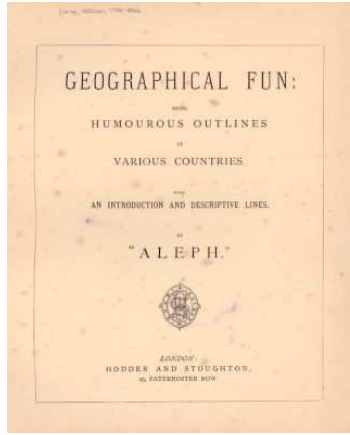
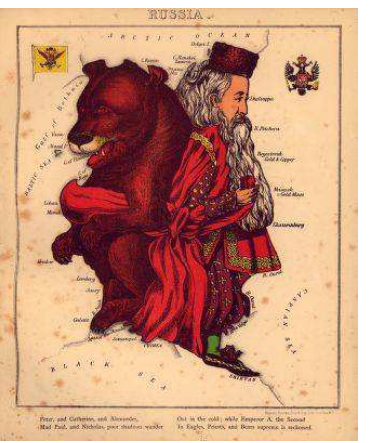
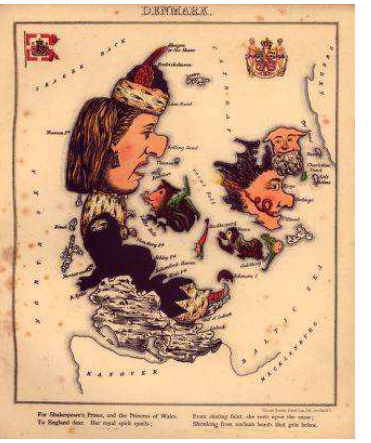
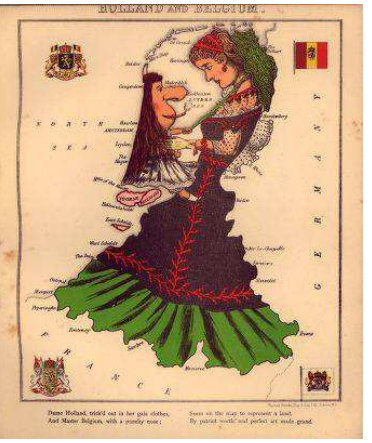
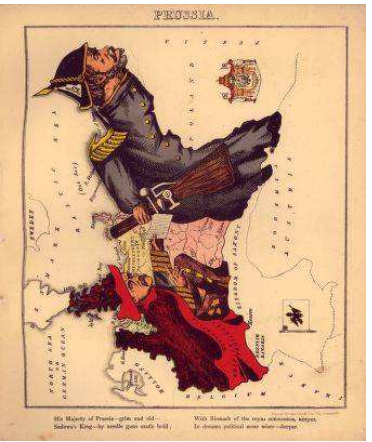
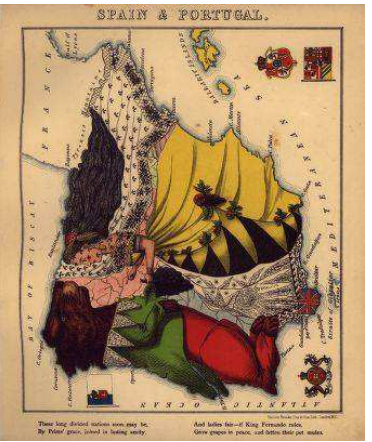
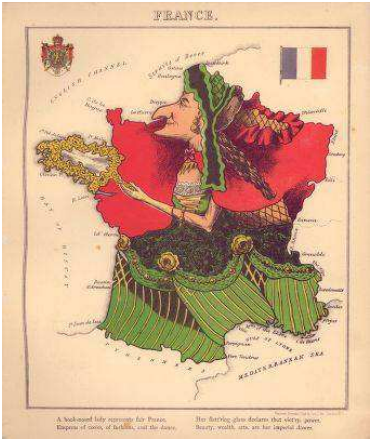
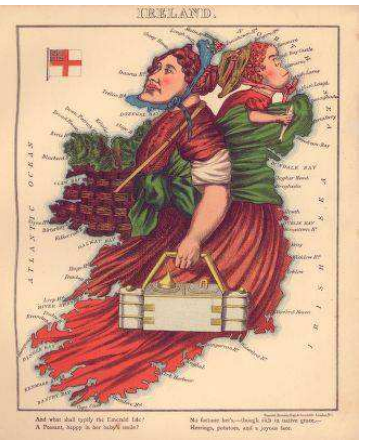
6. Les visions subjectives

6.2. Imatges

La cartografia satírica o caricaturització fent servir elements geogràfics es va popularitzar enormement, com s'ha dit, al llarg del segle XIX i principis del XX.

És impossible donar una mostra mínimament exhaustiva de la producció, i ens limitem aquí a mostrar-ne com a exemple la *Geographical Fun* de [William Harvey](#) i una selecció d'il·lustracions de la Primera Guerra Mundial (pàgina següent).

“Diversió geogràfica” del segle XIX

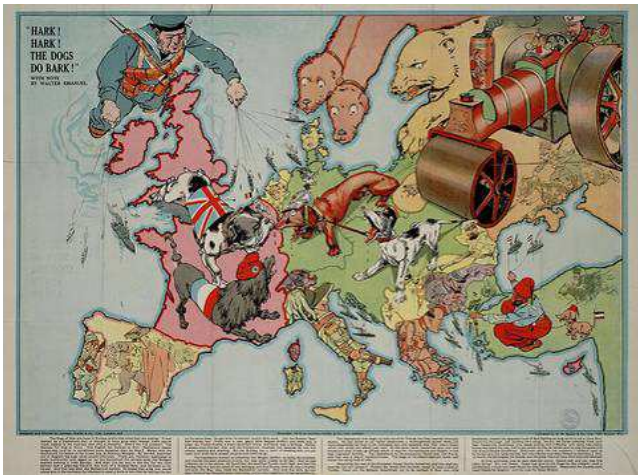

Harvey, William: *Geographical Fun : Being Humorous Outlines of Various Countries, with an Introduction and Descriptive Lines / by "Aleph".* Hodder and Stoughton. Londres, [1868?]

6. Les visions subjectives

6.2. Imatges

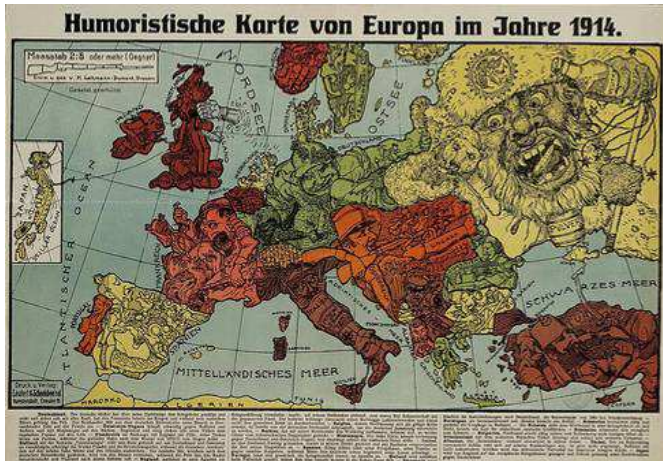
Mapes satírics de la Primera Guerra Mundial

Walter Emanuel: "Hark! hark! The dogs do bark!". London, G.W. Bacon & Co. 1914.

J. Amschwitz: European Revue - Kill That Eagle. London, Pub. by "Geographica", 1914.

K. Lehmann-Dumont: Humoristische Karte von Europa im Jahre 1914. Leutert & Schneidewind, Dresden, 1914.

Louis Raemaekers: Het Gekkenhuis (Oud Liedje, Nieuwe Wijs). Amsterdam, Senefelder [pub.] 1915.

W. Trier: Karte von Europa im Jahre 1914. Berlin, 1914.

Lucas Gräfe: Gedrängte Frühjahrsübersicht von Europa im Jahre 1915. Hamburg, AK [pub.], 1915.

6. Les visions subjectives

6.2. Imatges

En l'actualitat el recurs a la imatge tòpica per tal de representar un determinat àmbit territorial ha variat lògicament el seu disseny. La major mobilitat de les persones i l'accessibilitat a la informació sobre qualsevol racó del planeta que ofereixen les noves tecnologies tenen un efecte contradictori en tant que, d'una banda, multipliquen les imatges que cada subjecte es fa de cada territori mentre que, d'altra banda, permeten la generalització d'una determinada iconografia. El resultat és una major diversitat de caracteritzacions, però també una major capacitat crítica dels receptors a l'hora de valorar-les. Fins i tot en el cas d'identificar cada estat amb una única marca de cervesa l'element subjectiu (i per tant discutible) en la tria és evident.

The World as We Know

Around The World In 80 Beers

Jordi Francesch – Cartografia i món

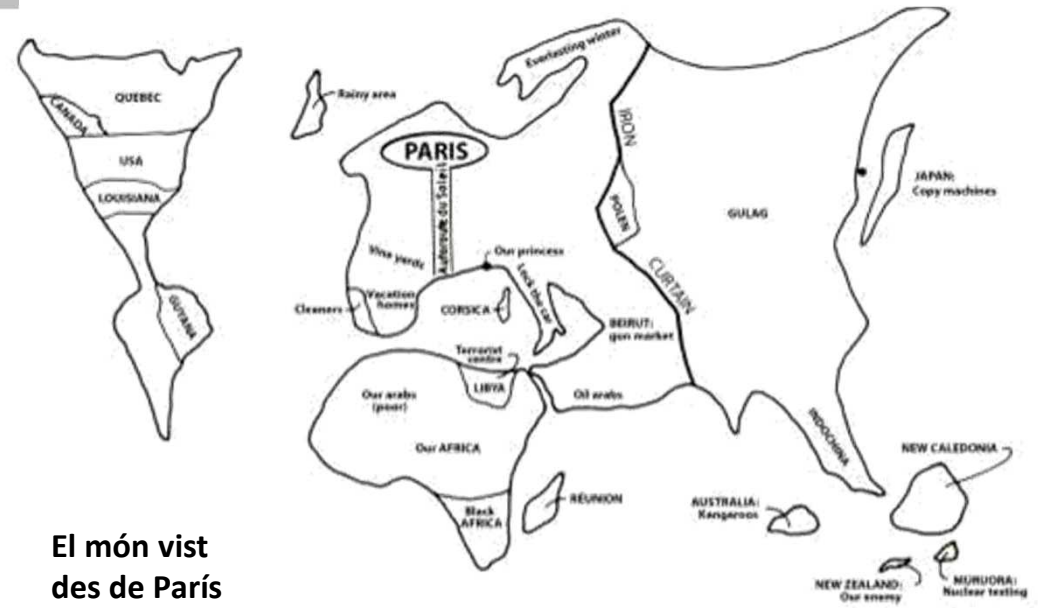
6. Les visions subjectives

6.3. Àrees

La imatge reproduïda a sobre va ser publicada l'any 1989 pel suec [Herman Lindquist](#) al seu llibre *Rapporter från Mittens Rike* ('Informes des del Regne Mitjà'). Segons l'autor, el mapa va ser reproduït originalment al magazine francès *Actual*. El mapa destaca per l'alteració de la grandària i la forma de les masses continentals en funció d'un únic punt, la ciutat de París, centre no únicament de la representació sinó també del mateix món que representa.

Més subtil, però amb la mateixa intencionalitat i similars efectes és *Revised Map of Belgium and Europe on*, a més de formes i grandàries, els noms dels diversos estats han estat alterats en funció de la seva relació amb una Bèlgica presumptament hegemònica.

Com deia [J. Brian Harley](#), "l'estructura geomètrica dels mapes, és a dir, la concepció gràfica que determina la seva centralitat o la projecció que sistematitza la transformació del territori representat en relació amb la superfície terrestre, és un aspecte que pot amplificar l'impacte polític d'una imatge, fins i tot quan hom no va a l'encalç de cap distorsió conscient. Un tret universal dels primers planisferis, posem per cas, és la manera com van ser centrats, per regla general, en el "melic del món", tal com era percebut per les diverses societats de l'època. Aquesta 'síndrome d'*omphalós*', la qual determina que un poble cregui haver estat designat a ser el centre de l'univers per voluntat divina, s'endevina en mapes molt allunyats en el temps i en l'espai... Resulta difícil d'interpretar l'efecte d'aquest 'reforç locacional' de determinades localitats sobre la consciència social de l'espai, i seria erroni suggerir que aquestes modalitats de representació revelin visions del món idèntiques. Si més no, aquests mapes tendeixen a concentrar l'atenció de l'observador vers el centre i a promoure d'aquesta manera el 'desenvolupament de cosmovisions excloents, girades vers l'interior amb un centre cultural poblat únicament de creients fidels"¹.

El món vist des de París

Revised Map of Belgium and Europe

1) [J. Brian Harley](#): "Maps, Knowledge and Power" a [Cosgrove, D.](#) i [Daniels, S.](#) (ed): *The Iconography of Landscape: Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments*. Nova York. Cambridge University Press, 1988. Pp. 277-312. Les frases entre cometes són cites de l'article de [Samuel Y. Edgerton](#) "From Mental Matrix to Mappamundi to Christian Empire: the Heritage of Ptolemaic Cartography in the Renaissance". Versió catalana de "Els mapes, el saber i el poder", extreta del recull de textos seleccionats, traduïts, presentats i editats per [Pau Alegre](#): *El mapa com a llenguatge geogràfic. Recull de reflexions contemporànies (segle XX)*. Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Geografia, Instituto Geográfico Nacional i Centro Nacional de Información Geográfica. Barcelona, 2010.

6. Les visions subjectives

6.3. Àrees

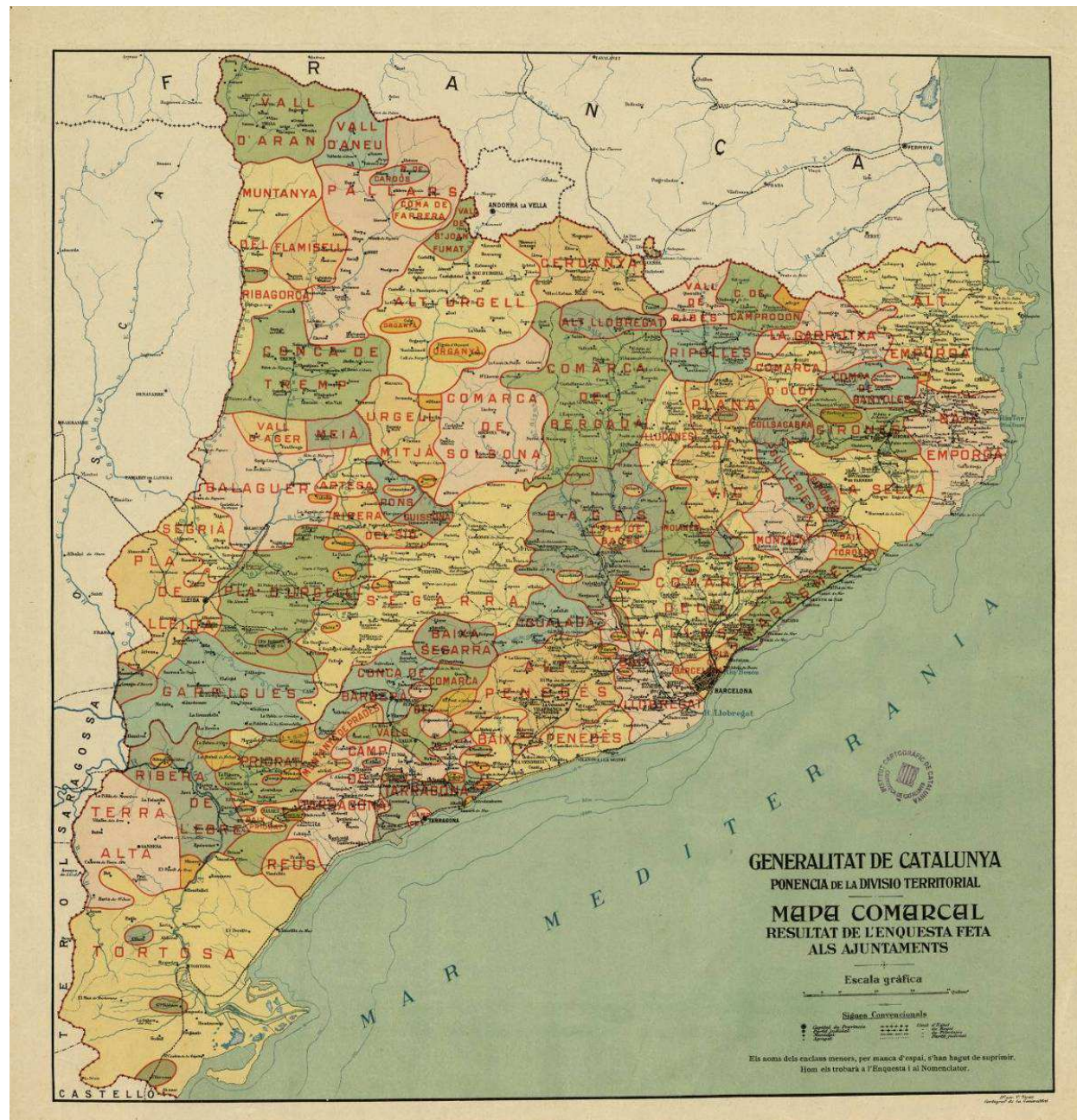
A l'apartat de "Línies i fluxos" s'han explicat breument els treballs de la Ponència de la Divisió Territorial de Catalunya al principi de la dècada dels anys trenta del segle passat i els mapes elaborats per [Vicenç Turell](#) representant els resultats de l'enquesta realitzada als ajuntaments i publicats l'any 1933.

Com ha estat dit, la primera pregunta del succint qüestionari enviat als ajuntaments era "A quina comarca penseu que pertany el vostre poble?".

El *Mapa Comarcal. Resultat de l'enquesta feta als ajuntaments*, mostra els resultats obtinguts per a aquesta pregunta i s'hi pot observar l'agrupament dels municipis que donaren una resposta similar.

El mapa és un excel·lent document en què basar les primeres propostes per a la identificació de les àrees i denominacions del que havien de ser les futures comarques. Però és una encara millor mostra de la visió subjectiva dels catalans, en aquest cas expressada a través dels ajuntaments, respecte a la seva realitat més immediata. Moltes de les àrees aparegudes es corresponen en extensió, forma i denominació a les comarques que coneixem en l'actualitat (Solsonès, Berguedà, Maresme, Vall d'Aran, Baix Empordà, la Cerdanya). D'altres difereixen en alguna de les variables esmentades. (la Terra Alta és Gandesa, el Baix Ebre i el Montsià són Tortosa, els dos Vallès, sota una única denominació, només exclouen els vessants meridionals del Montseny i l'altiplà del Moianès). D'altres, però, són difícilment concebibles com a comarques per la seva reduïda extensió que, en molts casos (totes les petites "bombolles" que es poden apreciar al mapa), es limitava a uns pocs o fins i tot a un únic municipi. El coneixement profund del lloc més proper i el desconeixement de la resta porta les alteracions en la percepció de la realitat.

Mapa Comarcal. Resultat de l'enquesta feta als ajuntaments

6. Les visions subjectives

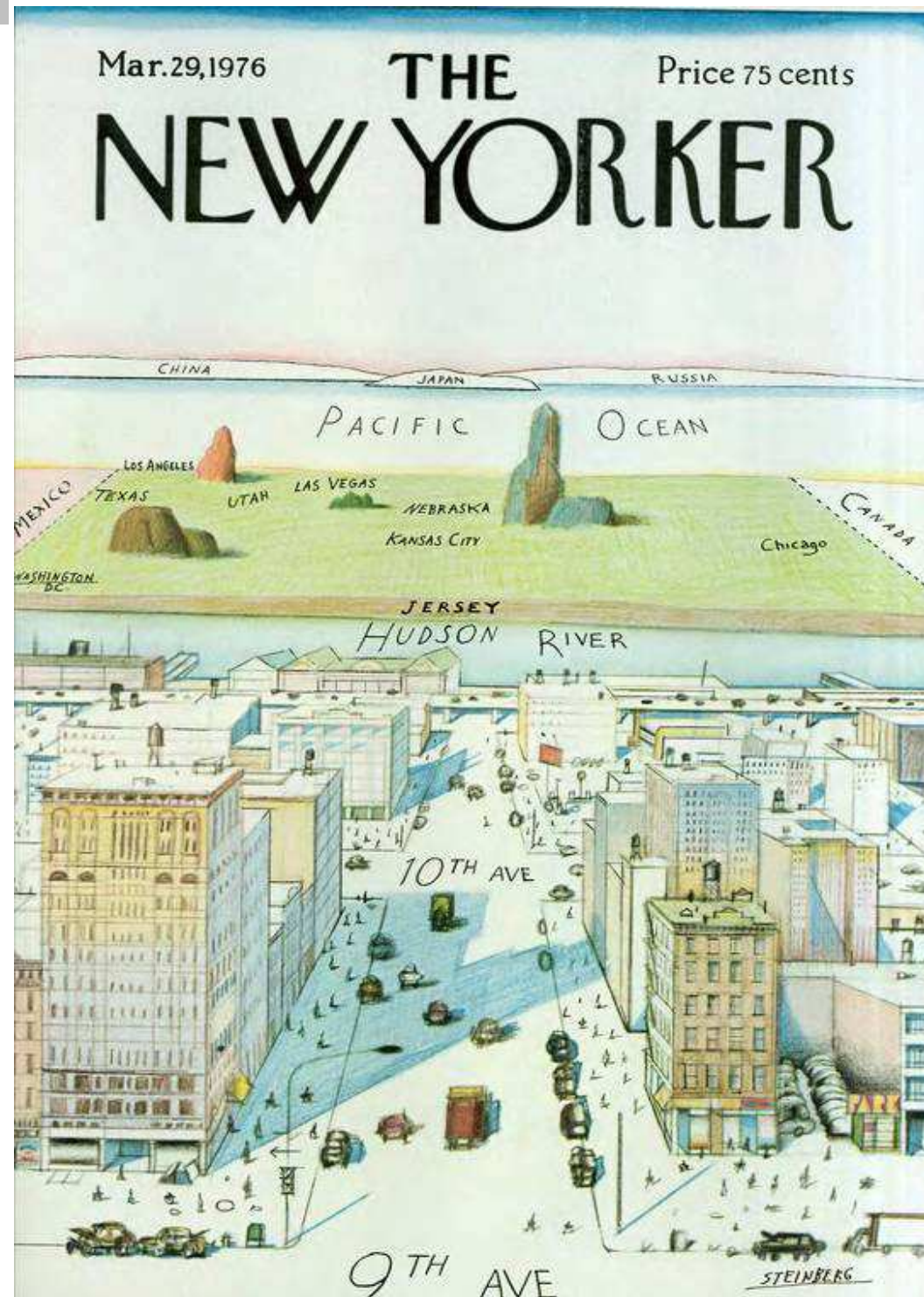
6.4. Perspectiva

El món vist des de la 9ª Avinguda de Nova York

L'any 1976 l'artista [Saul Steinberg](#) va realitzar aquesta representació del món vist des de la 9ª avinguda de Nova York que serviria per a la portada del setmanari *The New Yorker*.

La il·lustració mostra la visió des d'un determinat punt de Nova York orientat cap a l'oest i, com correspon a una perspectiva frontal, destaca en grandària i detall els elements més propers al punt d'observació per anar incorporant una progressiva simplificació d'aquells altres indrets que van quedant més lluny i que són únicament identificables gràcies a les etiquetes.

La composició supera la més que evident impossibilitat de qualsevol observador per copsar en un sol cop d'ull elements tan distants i extensos i que, d'altra banda, només pot proporcionar el mapa. És a dir, l'autor sacrifica la idoneïtat de les dues dimensions que li permet la representació cartogràfica per destacar la preponderància d'un punt determinat des del qual, la resta del món va perdent importància a mesura que deixa d'estar físicament a prop. El fet de que el punt triat, la 9ª Avinguda, no tingui una rellevància especial dintre de la ciutat de Nova York porta a pensar que no és concretament aquell punt sinó la ciutat sencera la que és considerada centre i tot allò que queda més enllà és simplement la resta.

6. Les visions subjectives

6.4. Perspectiva

A New Yorker's Idea of the United States of America

Els antecedents més remots d'aquest tipus d'il·lustració per a la ciutat de Nova York segurament es poden trobar en el mapa de [Daniel K. Wallingford](#) *A New Yorker's Idea of the United States of America*, publicat per primer cop l'any 1928 (s'hi van fer diverses edicions, de la qual la que es reproduïx correspon a una de les darreres, datada de manera aproximada entre 1939 i 1940).

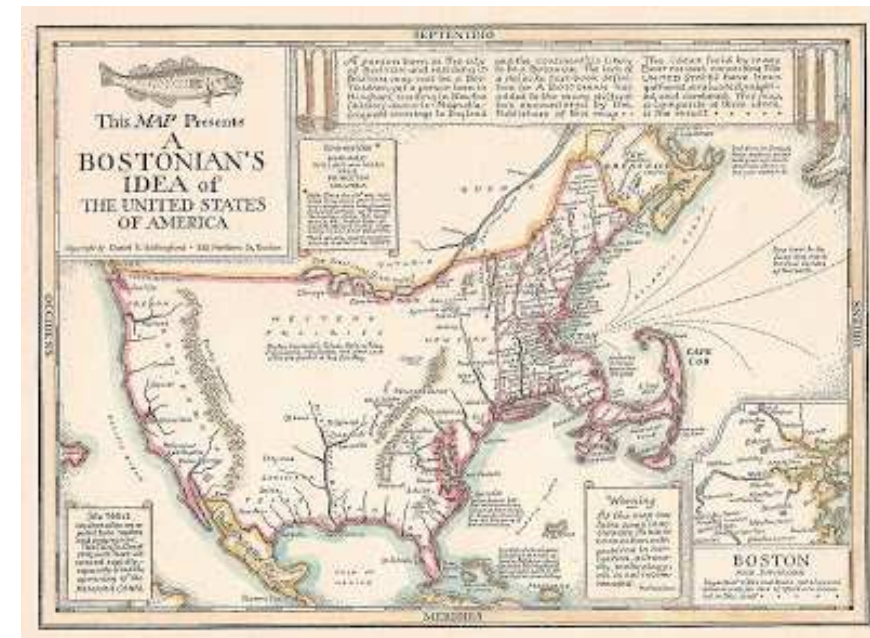
El mapa destaca determinades parts del país i n'ignora d'altres en funció de la importància donada o fins i tot del nivell de coneixement que hi té la majoria de novaïorquesos. D'aquesta manera, es converteix en una eina per destacar la prominència de Nova York sobre la resta del país, mostrant una barreja d'arrogància i ignorància.

El propi [Wallingford](#) realitzaria altres mapes similars com a altres àmbits, com el reproduït per a la ciutat de Boston *A Bostonian's Idea of The United States of America*, i serviria com a referència no només per a la il·lustració mostrada anteriorment que va servir de portada a *The New Yorker* com per a altres mapes, com ara el *Map of the United States as Californians See It* (1947), o el *A United States Map as the Floridian Sees It* (1948).

The Old Map Gallery

A Bostonian's Idea of The United States of America

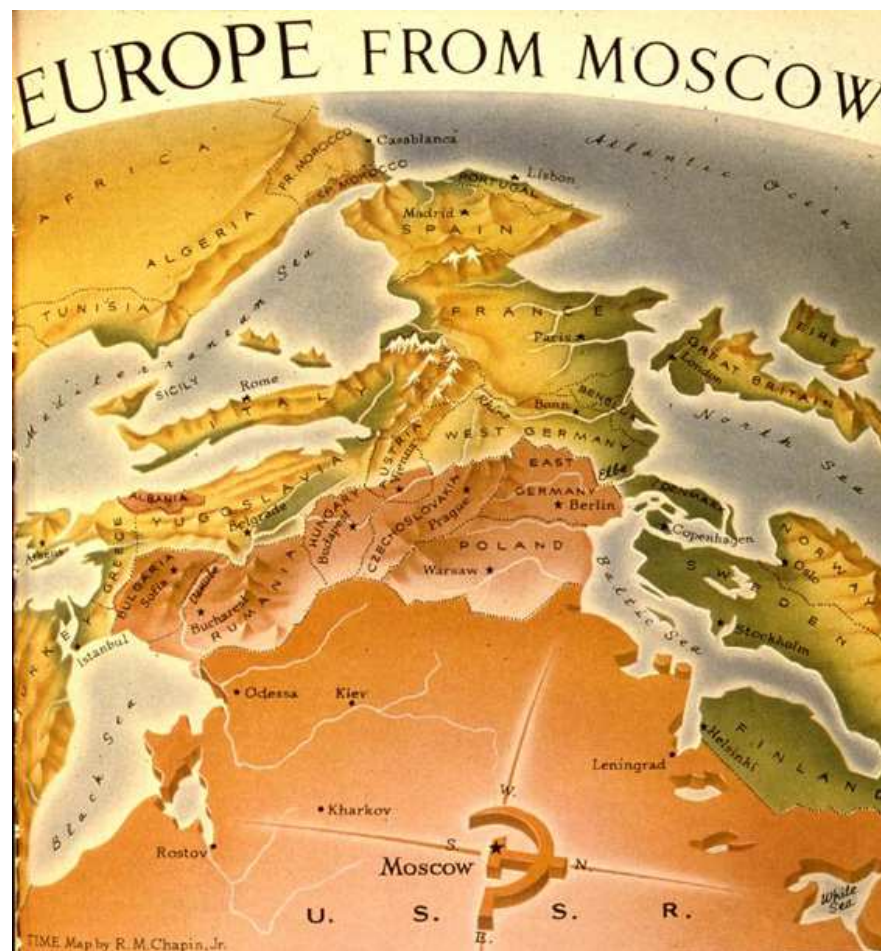

The Old Map Gallery

6. Les visions subjectives

6.4. Perspectiva

Asia from Irkutsk i Europe from Moscow

Strange Maps

Els mapes *Asia from Irkutsk* i *Europe from Moscow* van ser elaborats per [R. M. Chapin](#), el principal cartògraf de mapes polítics de la revista *Time*, i van ser publicats en aquest setmanari l'any 1952. El pes de la guerra freda és evident, i mostren tant "l'amenaça" que representa el poder soviètic per a Europa com per a un àmbit molt menys conegut per a occident com era Mongòlia, Xina i el sud-est asiàtic.

A més de la importància atorgada a la coloració, on els tons ataronjats marquen la diferència entre els països de l'òrbita comunista i la resta, les il·lustracions destaquen per la seva orientació i perspectiva. Així, la visió zenital que ofereixen la majoria de mapes és lleugerament transformada per oferir no una imatge, sinó un punt de vista. El mapa no ofereix així una imatge "neutra" del territori sinó que mostra el territori "vist" des d'un determinat punt concret. La visió "objectiva" es torna així en "subjectiva".

Si a aquesta utilització de la perspectiva obliqua s'afegeix l'orientació que hi porta associada, el missatge que es vol transmetre cobra encara més força. Els territoris no es troben al nord, al sud, a l'est o a l'oest del punt des d'on es mira, sinó al davant. I el que queda davant és el territori sobre el qual avançar.

S'arriba així, un cop dominades les tècniques cartogràfiques i coneguts els territoris, a la reversió intencionada de la "revolució cartogràfica" francesa dels segles XVII i XVIII a què fa referència [Pau Alegre](#) quan explica com "les vistes perspectives del camp de batalla o de les fortificacions van cedir el pas als mapes amb corbes de nivell i la representació el més completa possible de la xarxa de comunicacions per a facilitar la planificació dels moviments de les tropes en la nova teoria i pràctica militar instaurada durant les guerres napoleòniques"¹. El procés és, doncs, revertit. Però l'objectiu sembla ser el mateix.

1) [Pau Alegre](#): "Presentació" de *El mapa com a llenguatge geogràfic. Recull de reflexions contemporànies (segle XX)*. Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Geografia, Instituto Geográfico Nacional i Centro Nacional de Información Geográfica. Barcelona, 2010.

6. Les visions subjectives

6.4. Perspectiva

Fins a cert punt, als mapes de [Chapin](#) s'hi pot apreciar una certa semblança al seu antecessor *Will Hitler Drive Into Spain in New Thrust Aimed to Gibraltar?*, obra del que durant molt anys va ser il·lustrador cartogràfic del *Los Angeles Times* [Charles Hamilton Owens](#).

De fet, la cartografia il·lustrativa va tenir gran profusió al llarg de la Segona Guerra Mundial i a la dècada anterior, quan destaquen, precisament, les il·lustracions del mateix [Owens](#), primer al *San Francisco Examiner* i després al *Los Angeles Times*, i de [Howard Burke](#) també per al *Los Angeles Times*.

Com fa notar [Denis Cosgrove](#), la combinació de les vistes sinòptiques amb una detallada topografia eren els trets principals d'aquesta cartografia il·lustrativa, que va ser àmpliament criticada pels artistes avantgardistes, als quals [Owens](#) no va fer cas, de manera que els seus mapes "refleixen l'excitació i l'estímul imaginatiu d'allò que els comentaristes polítics americans de mitjans de segle van anomenar 'la visió de l'aviador', una perspectiva sinòptica i global que [Owens](#) il·lustra de manera brillant"¹.

Will Hitler Drive Into Spain in New Thrust Aimed to Gibraltar?

1) [Denis Cosgrove](#) (2005): "Maps, Mapping, Modernity: Art and Cartography in the Twentieth Century", *Imago Mundi: The International Journal for the History of Cartography*, 57:1, 35-54. La il·lustració tanca l'article de [Cosgrove](#).

6. Les visions subjectives

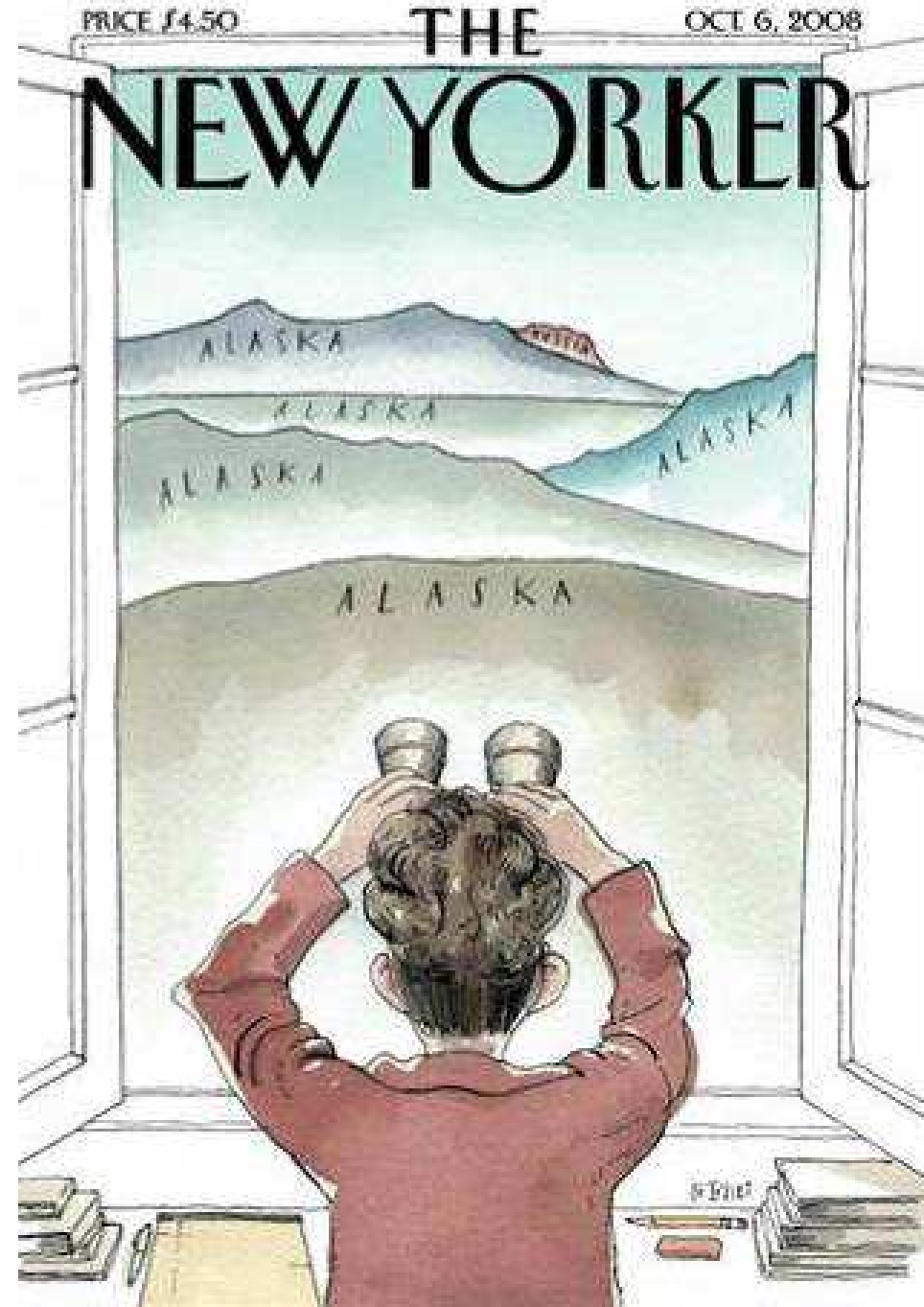
6.4. Perspectiva

El món vist des d'Alaska

La progressiva inclinació de la perspectiva des de la visió zenital a l'obliqua arriba, portada fins al final, a assolir l'horitzontalitat. Quan aquesta horitzontalitat parteix de l'interior d'un àmbit personal, com és la pròpia casa, la subjectivitat és màxima.

Així és com el mateix setmanari *The New Yorker* representava a la seva portada del 6 d'octubre de 2008 a la llavors candidata a la vicepresidència dels Estats Units per part del partit republicà Sarah Pallin. La il·lustració que, lògicament, evocava a la publicada trenta-dos anys abans, exagera la simplificació emprada llavors, limitant els elements representants a l'Estat de procedència de Pallin i destacant en la llunyania l'únic element diferent que la candidata s'esforça en observar, per considerar-lo segurament, element d'amenaça en el seu territori homogeni.

La ignorància mencionada abans és aquí el principal causant de la subjectivitat (com a mínim fins al moment en què es publicava la il·lustració, Sarah Pallin només havia sortit dels Estats Units una vegada, per visitar les tropes de la Alaska National Guard a Alemanya i Kuwait). I aquesta subjectivitat limitarà, lògicament, la visió del món.

6. Les visions subjectives

6.4. Perspectiva

Recurs

Peakfinder és una interessant i pràctica aplicació que identifica i representa els principals cims muntanyosos que es troben al voltant (360º) d'una localització determinada. La localització pot ser expressada per l'usuari sobre el mapa, indicant les coordenades o assenyalant el nom d'un cim.

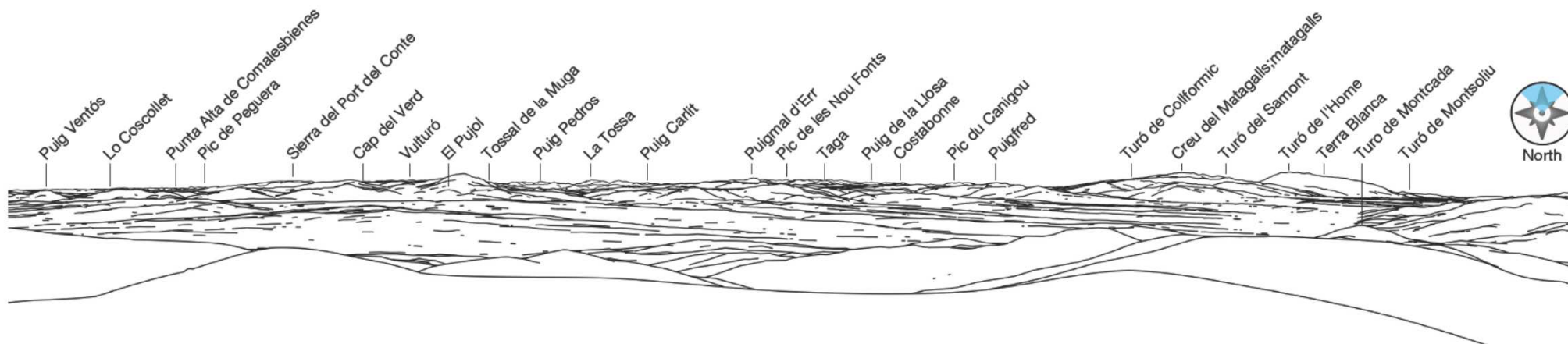
L'aplicació es pot trobar a:

<http://www.peakfinder.org/>

Fins al moment cobreixen pràcticament tota Europa Occidental i Amèrica del nord i, a més del portal web disposen també d'aplicacions per a mòbil.

El Tibidabo 511 m (1676 ft)

41°25'21"N, 2°07'08"E

El Tibidabo 511 m (1676 ft)
41°25'21"N, 2°07'08"E

